

ACC. N:R M. 16397: 1-5.

Landskap: Småland Upptecknare: Thore Brogårdh, Gällaryd
Härad: Östbo Berättare: Erlend Anderson
Socken: Gällaryd Berättarens yrke: _____
Uppteckningsår: 1959 Född år 1881 i Gällaryd

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"Mamma i Finshult", - trollkunnig. s. 1-5.

Skriv endast på denna sida.

M. 16397:1.

Landskap: Småland
Härad: *Östbo*
Socken: Gällaryds
Uppteckningsår: 1959
Upptecknat av: Thore Brogårdh
Adress: Hallaryd
Berättat av: Erland Andersson
Född år 1881 i Gällaryd

Mamma i Finshult.

Hon var en trollkunnig kärring, sas det, men det var rena vidskepelsen, ty hon var «förveten» och full av sjuttan den kärringen. Jag hörde ivarjefall att här hemma på orten var hon visst inte så väl hällen för sin «klokhet» som de gjorde gällande utomkring. Hon var «förveten», och detta gjorde att de ogärna här i byn ivarjefall, uppsökte henne. Men nog var det hennes förvetenhet och goda minne som gav henne kännedom om vad som hänt, och vad en event. besökare ville henne»

Ja så presenterade Erland Andersson «trollpackan Lisa i Finshult» för oss, fast på sin tid mera känd under namnet «Mamma i Finshult». Andersson som är vederhäftig person, ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ har varit ordf. i kommunalnämnden fattigvårdsnämnden, hälsovårdsnämnden mm, och som en allt i allo anlitad förtroendemän väger därför hans ord tungt. Det han berättar är sådant som han själv fått se och höra i sin barn- och ungdom, om mamma i Finshult. Vi uppsökte också resterna av den stuga där «Mamma» hade bott. Trots nya skogsvägar och uppvuxen skog, så pekade hr. Andersson ut platsen, och som en bekräftelse på dess äkthet fann vi tvenne stenar med följande inhuggna bokstäver:
L K E 1870 samt J G E . (se bild).

Enligt kyrkoboken så hette «Mamma i Finshult» som gift Lisa Katrina Johannisson. Men ordsbefolkningen gör dock gällande att hennes efternamn allmänt var Eklund. Hennes man som hette Johan Gustaf Johannisson kallades även för Eklund i dagligt tal. Initialerna på stenarna bekräftar ju även detta! Lisa Katrina var född Svensdotter den 28 nov. 1815 i Rydaholm, och dog

Fyll endast ovanstående uppgifter!

den 15 nov 1893 i Finshult. Hon var gift som nämnts med Johan Gustaf Johannisson (Eklund) född den 30 sept. 1826 i Ryele, Jönk. och död den 13 maj 1885. Torpet i Finshult där de bodde låg under Ohs Bruk. Lisa hade flera syskon, men endast två av dessa stiftar vi bekantskap med gm. hr. Anderssons berättelse, nämligen systemen Lena, gift med en soldat Gimmarp Daniel Gadd, samt brodern f.d. soldaten Olof Svensson. Efter Lisas mans död 1885, flyttade brodern, allmänt kallad för Fahna, hem till systemen. "Mamma i Finshult" var allmänt känd för att hon stod i kontrakt med hin häle. Hon kunde så det, skicka sina råttor på andra, och hon kunde lära slagskämpar hur de skulle bära sig åt för att slippa få stryk, och hur folk skulle fria sina ladugårdar mot förtrollning. Vidare lär hon kunnat bota sjukdomar såsom fallandesot och engelska sjukan. Om denna trollkärning låter vi nu Erland Andersson berätta vidare:

* Det berättas att då Lisas lik skulle till kyrkogården så ville inte hästarna dra iväg med henne. Det är nog riktigt, men det gick till på ett helt annat sätt än vad folk har för sig. Jag gick det året i sista klassen i Gunnamo skola, och det var där det hände. Vi var en sextio barn på den tiden. Det var rast, då skjutset kom med "Mammans" kista, så vi var ute och lekte. Vi ställde oss på berget som fanns på skolgården. För vi ville ju se hennes sista resa, kan veta. Kusken hette Anders Johan Pettersson, ja han blev sedermera kusk på Ohs bruk. Han var en riktig spjuver, och bara full av spektakel. Det sas att han vid transporten av kistan från Finshult kört upp på stenar och tuvor så att kistan åkte svåkte av skjutset ett flertal gånger. Ja det var fult gjort, men han gjorde väl detta för att det skulle verka som om "Mamma" inte ville iväg, kan veta. Nu var locket väl påspikat, så det höll ju. Nåja när han så kom mitt för skolan så drog han in hästen och skjutset stannade tvärt, ty det var en lat och trögbent häst som drog. När han då såg att

forts.

M. 16397 : 3.

Landskap: Småland Upptecknat av: Thore Brogårdh
Härad: Östbo Adress: Hallaryd
Socken: Gällaryd Berättat av: Erland Andersson
Uppteckningsår: 1959 Född år 1881 i Gällaryd

forts

vi stod där allihopa, och han visste att det vi såg skulle berättas vidare på ett eller annat sätt, så låtsade han att hästen ville stegra sig, och att den inte ville gå vidare. Då minns jag som det vore idag, att Johan steg av skjuts-
et och gick ner till en ko, tog fram sin kniv och skrapade lite på dess horn. Så tog han det avskrapade i nypan och gick bort till kistan och stödde detta på locket medan han nästan skrek.

- Nu faur du ållt följa me te körkogärn, antingen du vell eller ej mamma. Ja därefter satte han sig upp på vagnen och körde vidare. Att detta sedan kom ut allastans om att mamma inte ville till kyrkogården, och att det berättades både med och utan tillägg, kan man ju förstå.

Men historier om "mamma" saknas visst inte, men tro vad ni vill.

En gång, det var vinter och snö, så drog Eklund, gubben hennes, "mamma" på en dröj. Då de kom till "Gatelian" vid Gripenbergs gård, så gick det trögt för Eklund. Då sa mamma.

- Du ska int' behöva dra Johan.

I och med detta så gick kälken av sig självt med kärringen på sas det.

Om hur hon fick sin klokhet berättade "Gaddan (Lena) systemen hennes:

"Vi va å plockade bär Lisa å ja. Då kom där en vit orm (albinos) som lämnade en massa slem etter sej. Lisa tog då o skrapade ihop det därna slemmet, kan veta, å etterpau, sen hon ätit upp det sa hon:

- Nu få vi ållt löv å skynda oss hem å hjälpa mor, för nu ha våran ko fått en vitbrokier tjuka'l.

När vi kom hem va då ässo som Lisa hade sajt. Jä på den dagen va då som Lisa fick sin vetskap, slutade Gaddan.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

4.

på det skulle botas för "skevran" (engelska sjukan) så skulle man bl. a. ta och skrapa av litet på den sjukens linnty" o lägga de där i ett grindahål. (Där grindens nedersta ledstäng gick i en fördjupning, varvid överdelen var ledad i en bunden vidja. Men det skulle vara grindar som gick att öppna mot norr.

Hon kunde även gillra äktenskap. En gång var det en flicka som ville ha en viss pojkvän, men denne ville istället ha en annan. Både gick de till "mamma" för att få hjälp. Jo sa "Mamma" till flickan, baka en vetebulle och lägg den på "de å de leet" till pojken sa hon: Du ska gå bort till de "leet" och där ligger en vetebulle. När du tar den, så skall där komma en flicka, och hon skall bli din maka. Ja det gick ju som mamma sagt, hon var en listig kärring, kan veta.

Bror hennes kallades ju för Fahne, han hade varit "kneit". Han ville ju också påstå att han var lika klok som "mamma". En gång när han var ute och gick, fick han syn på en bisvärm. Då gick han runt omkring denna. Dagen därpå så frågade han ägaren till bina.

- Ja du fick väl dina bi?

/ Ja, svarte denne.

- Ja för hundan i våll tro de, du såg väl att ja gick runt dem, o så drog ja krycken ett me'. Int' kunne de komma utanför den där strecken som ja drog heller.

Fahna var en lat karl, och ville inget göra. Men att gå omkring och slå dank det trivdes han med. När det blev tal om att han skulle föras till fattighuset så svarte han.

- Nä, nä för hundan i våll, då gå int' för se vi ska int' skickanera kungen me å flytta en kneit te' fattighuset.

forts.

M. 16397:5.

Landskap: Småland Upptecknat av: Thore Brogårdh,
Härad: Östbo Adress: Hallaryd
Socken: Gällaryd Berättat av: Erland Andersson
Uppteckningsår: 1959 Född år 1881 i Gällaryd

Försettning 5

"Mamma" blev ju blind på senare tid, och hon hade alltid en svart bindel framför ögonen. Om hennes ögonhålor var tomma, det vet jag inte, men hon hade som sagt alltid den svarta bindeln framför ögonen. Och var det så att de sökte upp henne för tjuvar, då var alltid hennes hotelse mot tjuven att om inte saken kom till rätta inom en viss tid, så skulle hon kanske ta ett eller båda ögonen på tjuven. Kanveta, att när tjuven sporde detta, och som han var vidskeplig och rädd för "mamma" så fick han ju brått med att ställa tillbaka det stulna. Ty för många var ju "mamma" en trollpacka som kunde göra allt "oty" i kontrakt med hin håle.

Så berättade Erland Andersson om "Mamma i Finshult."

Ifyll endast ovanstående uppgifter!